

BETONOVOU STĚNU VNÍMÁM JAKO MALÍŘSKÉ PLÁTNO

Rozhovor Julie Zákostecké Martinou Forejtvou, autorizovanou krajinářskou architektkou a zakladatelkou ateliéru Land05, o využití betonu v zahradách a o jejích realizovaných projektech – piknikovém místě ve Střimově, atypických prvcích v parku v Čakovicích a především o zahradě u vily v Hodkovičkách, která se umístila na prvním místě v soutěži Zahrada roku 2020.

Jaké využití může beton v zahradách mít?

Řekla bych, že všestranné – vedle funkčních konstrukcí, jako jsou opěrné zdi a schody, které mohou mít současně i estetickou kvalitu, jej můžeme používat i pro tenkostěnné solitérní prvky, jako jsou například nádoby, lehátka nebo vodní prvky. Na takové produkty se specializuje například firma Gravelli.

Velké téma je samozřejmě dlažba, a to nejen ta velkoformátová. Dlažba může být také zatravnovací – v tomto případě je však potřeba vybírat velmi pečlivě, neboť ne z každé „pláště“ něco roste. Německá firma Godelmann nabízí například betonovou dlažbu v podobě „proužků“, mezi kterými tráva opravdu roste a které se dají využít i pro hospodaření s dešťovou vodou, což je v dnešní době velké téma. Beton ve formě propustné dlažby funguje dobře.

Existují předsudky, se kterými jste se setkala, když jste navrhla klientům, aby použili beton?

Někteří klienti jsou tradičnější, a když si mají zvolit, jestli chtějí zeď kamennou, nebo betonovou, tak preferují kámen. Když však připravíme cenovou kalkulaci, beton většinou vyjde levněji a cena pak hraje ve finále velkou roli. Obecně u řady lidí dodnes panuje předsudek, že je beton vhodný pouze pro stavební či technické účely. Lidé nevidí estetický potenciál betonu, který vidíme my.

Když o něm mluvíte jako o moderním materiálu, myslíte si, že je současně i nadčasový?

Ano. Dělalí jsme například revitalizaci parku Přátelství na pražském Proseku, který v šedesátých letech projektoval architekt Otakar Kuča. V parku se nachází vodní prvek, který je obložený betonem – a pořád funguje, byť jsme ho při revitalizaci museli celý obnovit, protože byly poškozeny izolace. To však bylo způsobeno spíš tím, že nebyl udržovaný. Myslím si, že beton nadčasový je.

Změnila se nějak práce s betonem, když máte i zkušenost s revitalizací realizace z šedesátých let? Jak pracujete s betonem teď Vy?

Práce s betonem se změnila právě tím, jak se vyvíjejí technologie. Když měl být například beton dřív velkoformátový, tak musel být armovaný. Dnes lze díky vláknobetonu zhotovit betonové dlaždice bez použití klasické armatury. Díky dalším technologiím jsme zase schopni vytvořit tenkostěnné prvky. Nesmíme zapomenout ani na probarvování betonu... Technologie se samozřejmě stále vyvíjejí, takže využití betonu se může dále rozšiřovat.

Nejdůležitější je komunikace s klientem, je potřeba seznámit ho s tím, jaké možnosti beton nabízí. Nestáčí říct jen „*chci pohledový beton*“, je třeba jej přesně specifikovat. Existují různé struktury dané šalováním – pokud si klient zvolí například otisk dřeva, je potřeba doladit, zda bude daný otisk orientován horizontálně, nebo vertikálně. Další variantou může být naopak zcela hladký povrch.

Když jsme u vzhledu betonu, zmínila jste jako jednu z variant i využití probarveného betonu. Používáte jej také?

Nejčastěji se pohybujeme na škále šedé – takových padesát odstínů šedi. V některých našich projektech se však můžete setkat i s okrovými tóny, což jsme využili například při realizaci parku U Kněžské louky v Praze na Jarově. Použili jsme zde dlažební desky z probarveného betonu s kousky slídy, které se lehce třpytí na slunci a v podstatě imitují pískovec. Samozřejmě, že existují i výraznější barvy, ty ale já moc nepoužívám. Vystačím si s odstíny šedé a okrové.

Jistě existují i případy, kdy beton sice použijeme, ale nechceme, aby to bylo poznat. Ať už kvůli probarvení, povrchové struktuře...

Na první pohled nemusí být vždy poznat, že se jedná o beton. Třeba v případě zmíněných okrových dlažebních kostek může

1a

1b

1 Pikniková místa v pražské Stromovce 1 Picnic spots in Prague's Stromovka Park

Investor	Magistrát hlavního města Prahy
Autor	Martina Forejtová
Projekt/realizace	2018/2020

člověk opravdu přemýšlet, zda se nejedná o pískovec. A je to způsobeno strukturou, která je hrubší, aby byla protiskluzová, zabarvením a využitím slídy. Beton do jisté míry dokáže imitovat kámen.

S jakými dalšími materiály je ideální beton v zahradách kombinovat?

Za mě je kombinovatelný skoro se vším. V zahradě je základem zeleň a k ní jde velmi dobře. Vnímám ho jako živý materiál – stárne, jeho povrch získává osobitou patinu, možná i trochu „zachází“, ale to mi na něm přijde sympatické. Na druhou stranu zahradě dodá výraz modernosti.

Samozřejmě jsou i případy, kdy je lepší použít jiný materiál. V případě zahrady v Hodkovičkách jsem například na zem u grilovacího místa zvolila keramickou dlažbu s imitací betonu. Keramika má lepší vlastnosti v tom smyslu, že když na ni prskne olej z grilování nebo na ni vylijete červené víno, tak nenasákne – na rozdíl od porézního betonu.

Když máte volnou ruku a můžete si zvolit mezi betonem a přírodními materiály, co si vyberete? Nebo to vnímáte tak, že specifické místo vyžaduje specifické rozhodnutí?

Přesně tak bych to řekla. Je to dost specifické. Vedle betonu ještě ráda používám keramiku, která umí krásně imitovat nejen beton, ale i kámen, přičemž oproti kamenu je levnější

1d

1c

a oproti betonu je výhodou její nenasákavost. Z čistě přírodních materiálů používám velice ráda také dřevo, které v zahradě vypadá moc hezky – třeba jako dřevěné nášlapy nebo pražce. Je však třeba počítat s tím, že se časem rozpadne a je nutné ho vyměnit. Beton má tu výhodu, že vydrží věky. Což platí samozřejmě i u kamene, v jeho případě je však většinou podstatná otázka ceny.

Setkávám se s klienty, kteří říkají: „Kámen je prostě kámen.“ Za mě je však dobře využitelný právě i beton, pokud tedy vysloveně nerestaurujete historický objekt. I když v některých případech můžu právě promyšleným použitím betonu v kontextu historického prostředí dát jasně najevo, které prvky jsou nové. Tenhle kontrast mám ráda.

Takže je důležité si na začátku přesně říct, k čemu chceme beton použít, a pak se z něho dá vytvořit téměř cokoli.

Ano, přesně tak. Pak si stačí říct, jaký chceme vizuální styl nebo co od toho očekáváme. Když chce klient přísnou modernu, tak zvolí beton hladký, jiný klient si naopak může vybrat beton strukturovaný.

Jaké máte zkušenosti se zahradním nábytkem nebo obecně mobiliářem z betonu?

V pražské Stromovce loni zprovoznila už druhé piknikové místo, které jsme navrhovali (obr. 1). V jeho středu stojí velký betonový gril. Jedná se o náš autorský atyp, na jehož návrhu jsem spolupracovala s konstruktérem Martinem Mrázkem, následně jsme jednotlivé části grilu pečlivě vzorkovali a ladili v dílnách firmy CityZen. Zde jsme použili tmavý hladký beton, který je ošetřen speciální povrchovou úpravou. Do betonového těla stojícího na kovových nohách jsou vsazeny dva kovové grily. Součástí místa je i mobiliář z masivního dubu a celý prostor „griloviště“ je vymezen velkými betonovými podestami. Ty byly na místě vylity z betonu, do kterého jsme ještě před zaschnutím pokládali listy místních dřevin, které se zde otiskly. Některé části podesty se zároveň upravovaly hrubým koštětem, takže na povrchu vznikla zajímavá struktura. Grily jsou velmi oblíbené, a tudíž návštěvníky silně zatěžované. S tím jsme počítali a ukazuje se, že beton v tomto prostředí odolává velmi dobře.

2a

Říkáte, že je důležité již při návrhu spolupracovat s výrobcem. Máte ještě nějaký další příklad, jak taková spolupráce může vypadat?

Jsme vždy rádi, pokud s výrobcem/dodavatelem betonu navážeme dobré vztahy již na počátku spolupráce a později pak navržený objekt ladíme společně. Oni znají technologické možnosti, já mám zase představu o finálním vzhledu a funkci prvku.

V parku v Čakovicích jsme navrhli atypické sedací prvky různých tvarů (obr. 2). Musely se pro ně vyrobit unikátní formy, přičemž jsme zároveň ladili jejich podobu tak, aby prvky nebyly těžké, resp. aby se s mobiliářem dobře manipulovalo. A protože se park nachází na dně bývalého rybníka, použili jsme pro tento mobiliář beton probarvený do tmavých antracitových odstínů. Antracitová barva, resp. její zemitost totiž dno rybníka imituje, proto se opakuje i na dlažbě chodníků. Protože se zároveň jedná o Husův park, tak se téma Jana Husa prolíná celým parkem – ať už se jedná o stromy v rastru 6 × 7 m (jako 6. 7. – datum upálení), nebo další odkazy. Ke spolupráci na vodním prvku jsme přizvali architektky ze studia Xtopix.

2c

2b

2 Husův park v Čakovicích 2 Hus Park in Čakovice

Zadavatel	městská část Praha-Čakovice
Autor	Martina Forejtová, Martina Havlová
Spolupráce	Matěj Hájek (zed s nanonátěrem) XTOPIX architekti (vodní prvek)
Projekt / realizace	2015–2018 / 2019–2020

Řekněte nám víc o tomto vodním prvku.

Mým cílem bylo, aby bavil hlavně děti a aby se s ním něco dělo. Fontána nese těsně nad hladinou Husův citát: „*Pravda sice na čas poražena bývá...*“, každou celou hodinu však hladina vody klesne, čímž se odhalí druhý řádek citátu „...*ale nakonec vítězí.*“ Protože je písmo do betonu inverzně vytlačené, museli jsme řešit, kdo nám to bude schopný udělat. Nakonec jsme našli člověka, který vytesává písmo na náhrobní kameny, a proto umí použít vhodnou techniku. Zároveň jsme museli oslovit specialistu na technologie vodních prvků, který nám vymýšlel technologii pro oběh vody. S touto realizací jsme si opravdu vyhráli. A myslím, že se to povedlo. Při slavnostním otevření se dokonce vydařilo i počasí a fontána zafungovala jako brouzdaliště pro děti.

S jakými profesemi se setkáváte, když se rozhodnete, že chcete atypický prvek z betonu?

Mimo zmíněné profese jsou to určitě elektrikáři, se kterými řešíme osvětlení. Dnes se používají primárně LED pásy, takže už to není tak náročné na spotřebu energie. Důležité je si osvětlení promyslet dopředu, protože na ty pásy se musí připravit již při výrobě prostor, do něhož elektrikář pásy následně zafixuje. To je pak vždycky škoda, když se do hezkého prefabrikovaného výrobku amatérsky vybrušují žlábků až na místě, protože hrozí riziko poškození.

Jaké jsou způsoby údržby betonu?

Betonový povrch se dá obecně natřít speciální penetrací, která zabraňuje usazování špíny a usnadňuje údržbu. Primárně záleží na tom, jak čistě chce klient povrchy mít – může je čistit pravidelně tlakovou myčkou (vapkou), anebo se rozhodne nechat beton přirozeně stárnout. Záleží i na umístění betonového prvku. Terasu chce mít člověk asi spíš čistou, naopak u zídky v zahradě stárnutí tolik nevádí. Opět je důležitá komunikace s klientem – je důležité mu vysvětlit, že ke stárnutí betonu bude docházet vždy. Jak jsem říkala – beton je živý materiál a zraje, což je na něm sympatické.

K čemu je beton náchylný? Myslím tím z uživatelského hlediska – co může beton ohrozit? Můžou to být třeba děti, které si v okolí betonové stěny hrají s míčem?

V tomto případě se jedná spíš o typ zašpinění. Když kluci při kopání s fotbalovým míčem používají betonovou stěnu jako branku, tak budou na betonu viditelné otisky míče – z toho může vzniknout docela zajímavá grafika. Tady to spíš vnímám tak, že se betonová stěna užívá jinak, než bylo předpokládáno. Ve veřejném prostoru mohou být problém také graffiti. Na druhou stranu už existují čety, které dokážou graffiti odstranit. Proti graffiti se dá bojovat i speciálními nátěry, ale pak se vytratí ta hezká syrová podoba betonu.

Jaká jsou další rizika spojená s možným poškozením betonových výrobků?

Velké riziko vzniká při manipulaci. Když si klient objedná hezkou, velkou věc z betonu, tak je většinou těžká, takže je nutná manipulace s jeřábem, která vyžaduje značnou zručnost. Jeřábík je tedy další profese, se kterou přicházíme do styku. Například v zahradě v Hodkovičkách jsme osazovali prefabrikované stěny – jednalo se o taková „elka“, jejichž poloha byla přesně vyměřená a usazovalo se jedno vedle druhého. V tomto případě byla manipulace ještě náročnější, protože dům stojí o 3 m výš, než je úroveň ulice, a zahrada se nachází až za domem. Rameno jeřábu tak přenášelo betonové díly přes dům a jeřábík vůbec neviděl, kam je ukládá. Vzadu v zahradě stál jeho kolega s vysílačkou, který ho navigoval, což byla náročná a pečlivá práce.

U menších prefabrikovaných výrobků existují zase jiná úskalí – během manipulace jsou náchylné na odření a zejména na poškození hran a tím, že jsou v podstatě perfektní, tak člověk vidí každé škrábnutí – což je trochu jejich nevýhodou. Případné poškození je naštěstí možné odborně zakaširovat.

Ráda bych zůstala u realizace zahrady v Hodkovičkách. Jak zahrada komunikuje s vilou?

U této realizace je výhodou fakt, že samotná vila je ze třicátých let – takže beton a modernita se v zahradě zákonitě odráží, například i v kontrastu se žulovým schodištěm domu. Beton zde však na druhou stranu celkově ladil svým jasným a definovaným tvarem, svou jednoduchostí, linearitou, neboť těmito aspekty se vyznačuje i vila. Takže jsem volila čistotu a jednoduchost materiálu (obr. 3).

Jaké bylo zadání od klienta?

Byla to moc pěkná spolupráce. Klienti chtěli mít na zahradě všechno – bazén, barbecue, místo pro setkávání se s přáteli, otevřené ohniště... Zahrada je však docela malá, a navíc část zahrady je před domem, kde je svah, pak je vila a pak zadní část zahrady. S tak členěným a malým prostorem bylo poměrně složité se vypořádat a „naskládat“ tam všechny požadované aktivity. Zároveň bylo důležité, aby se jednotlivé aktivity vzájemně nerušily. V tom nám dost pomohl terén, kdy jsem byla schopná každé aktivitě zasvětit jiné zákoutí i výškovou úroveň. A myslím, že se to povedlo.

3a

3b

S jakým horizontem zahradu navrhujete? Tři, pět, nebo deset let?

Klienti po mě občas chtějí, ať jim nakreslím, jak bude zahrada vypadat za pět, deset let. Ale to je zbytečné. V mezičase se bude dít spousta dalších věcí... Když přijdu na pozemek, kde nic není, tak tam navrhu světlomilné rostliny, protože tam není žádný stín. Jak stromy dorůstají, tak poskytují více stínu, v němž se začne dařit jiným rostlinám. Takže po pěti, sedmi letech musíte některá zákoutí změnit právě kvůli stínu. Nejde naprojektovat zahradu, jak bude vypadat za padesát let, protože se pořád mění. Klientům proto říkám, že zahrada není nikdy hotová. Druhá věc je, že v zahradě si kupujete čas. Čím víc investujete peněz, tím větší stromy můžete v zahradě mít.

Máte oblíbenou rostlinu nebo strom, kterou ráda kombinujete s betonem?

Řekla bych, že jde hlavně o jejich strukturu. Když si představíte betonovou stěnu, tak před ní ráda navrhuji vícekmenné opadavé stromy, které rostou doširoka a u kterých v zimě vynikne struktura i právě v kontrastu k hladké stěně. Stejně fungují i okrasné traviny, které přes zimu zůstávají v suchém stavu. Betonovou stěnu v těchto případech vnímám jako malířské plátno.

Vzhledem k tomu, že zahrada v Hodkovičkách vyhrála první místo v soutěži Zahrada roku 2020, bych se vás

Land05

Krajinářská architektka Martina Forejtová je zakladatelkou architektonického ateliéru Land05. Jedná se o zkušený krajinářský ateliér s dlouholetou praxí a mnoha úspěchy v architektonických soutěžích (např. 1. místo v soutěži Zahrada roku 2020 – zahrada v Hodkovičkách). Má za sebou více než sto projektů ve městech, obcích i krajině. Revitalizuje parky, náměstí, návsi, obnovuje krajinu, zpracovává rezidenční i administrativní developerské projekty, navrhuje rodinné zahrady i zelené střechy. Tvoří moderní architekturu ve venkovním prostoru. Ateliér je lídrem v technologiích modrozelené infrastruktury, hospodaření s dešťovou vodou a adaptace na změny klimatu. Díky členství v České komoře architektů (ČKA) a České asociaci pro krajinářskou architekturu (ČAKA) jsou služby Land05 v nejvyšším profesním standardu.

3c

3 Zahrada Hodkovičky (vítěz soutěže Zahrada roku 2020) 3 Hodkovičky Garden (winner of the Garden of the Year 2020 Competition)

Autor	Martina Forejtová
Spolupráce	Radek Prokeš, Pavlína Kozáková
Betonové prvky	GODELMANN CZ, s.r.o.
Projekt/realizace	2018/2019

chtěla zeptat, jak přistupujete k soutěžím? Kdy se rozhodujete, že realizaci do soutěže přihlásíte?

Je to různé. Někdy si během kreslení zahrady říkáme: jo, to by mohlo dopadnout dobře. Ale dokud zahradu ne-realizujeme a není alespoň rok nebo dva po výsadbě, tak je pořád dost věcí, které se mohou zkazit. Může to být třeba to, že klient řekne, že už nemá další peníze, a místo zídek se tam udělají jen svahy. Nebo přijde špatná firma, zkazí betony a klient řekne, že už je nechce měnit. V případě veřejných zadavatelů se může změnit zastupitel, který má jiné preference než jeho předchůdce. Musíte si uvědomit, že pracujeme s živým materiálem, takže to, jak zahrada vypadá na vizualizacích, nastane až za několik let a klient nám v tom musí věřit. Architekt navrhne dům a postavený dům vypadá jako na vizualizaci, to v našem oboru neplatí.

Mohla byste na závěr jednou větou shrnout argumenty, proč používat beton v zahradách?

Dodá zahradám výraz modernosti, avšak zároveň dokáže hezky stárnout, resp. je proměnlivý v čase. Při vhodném použití se dokáže přizpůsobit jakémukoliv prostředí a díky pokročilým technologiím nabízí nekonečnou řadu možností.

Fotografie: 1 – Hana Connor, 2a – Bet Orten, 2b – archiv Land05, 2c – Filip Jandourek, 3 – Tomáš Rosl

Redakce děkuje za rozhovor agentuře Ideallab.